

ESKİŞEHİR KİTABELERİ

Ihsan

T. D. T. C. katibi

Başlangıç:

Eskişehir mevcut Bizanten devrine ait kitabelerden bahsetmiyeceğiz; onları münasip bir zamana bıraktık; burada bildirmiş olduğumuz Kitabe yalnız Selçuki ve Osmanlı devirlerine ait, bugüne kadar saklanabilmiş olan- larıdır.

Tarihi malumata girmemekle beraber her kitabeye dair birkaç satır yazmayı muvafık bulduk. Kitabelerden belki ikisinin metinleri evvelce herhangi bir gazete veya mecmuada neşredilmiş olması ihtimal dahilinde ise de hepsinin bir arada yazılmasının daha faydalı olacağını düşünerek buraya geçiriyoruz.

SELÇUK TÜRKLERİNE AİT KİTABE

Eskişehirin Yediler mahallesi ile Odunpazarı arasında Alaeddin camii vardır. Bu camiye ait minarenin bitişiğinde kırk diğer eski bir minare daha göze çarpmaktadır, işte bu yıkık minaredeki kitabe olduğu gibi yazılmıştır (Şekil: 1).

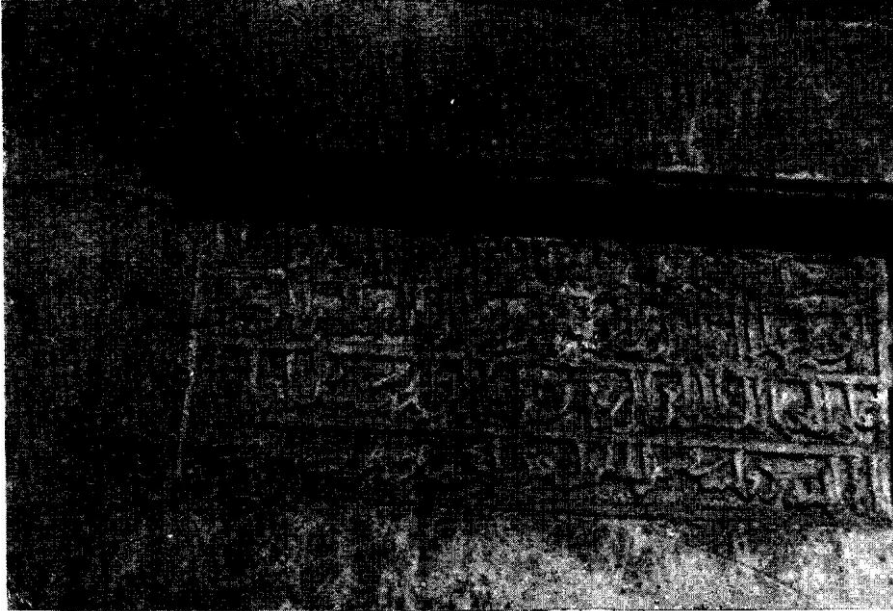
Alaeddin camii yapılmadan evvel yıkık minarenin'bir mescide ait bulunduğu ve kısmen yola gittiği için mescidin tamamen kaldırılmış olduğu anlaşılıyor.

Selçuk eserlerine dair Maarif Müfettişlerinden Ahmet Tevhitin 431 tarihli raporunun bu kitabeye ait parçası:

«Selçukiler Eskişehire «Sultan Üyüğü» nden muharref olarak «Sultan Yüğü» demektedir. Rum kayserliğinin yani Bizans ıdevletinin hududuna civar bulunması itibarile «Sultan Yüğü» nün pek mamur olduğu Nurrettin Cipril bini Caca'mn mescidinden maada daha on **yedihArap** mesciti ehya etmesinden anlaşılıyor. Bu vakfiye Konya Selçukilerinden ıGıyasüddin Keyhusrevi Salis bini Rüknüddin Kılıç Aslanı Rabi bini Keyhusrevi Sani devrinde tanzim edilmiştir. Tulü on metre elli beş santimetre, arzı yirmi sekiz santimetredir. İskilipten İstanbul Evkaf Müzesine getirilmiştir. Bu vakfiye- de vakfın İskilip, Ankara, Sultan Yüğü yani Eskişehir, Kırşehir, Konyada evkafı olduğu beyan olunmaktadır. Sultan Yüğüne ait fıkrayı aynen yazıyoruz:

..i_..l.....ll d':-LI_(r:11.,\ _ -U· oL. 1.5.\II -ti tL.A J"- 4- IJ L.,_r •
! öJ.f..ulu o_," il.li_1_11 L.,- JI U Ij"-J .o_... (L.;el} .ii"_,r.l.l
 ÖJ.f..üi _..ulj o ..sI It_L... j"-J .l..".<-° o - d ., <\4..i.; ..J:;6 l
 ell_Ji ...II_WIl)l IJI _,-i11 ..,i)I rLaA J"-Jcl_1 .ii"x.l.l l:_r J JI
 « • .oilril <l}l JI.l11 I}ICJJ .ülw_,cl}l [.,- JI l.SJ-½11 .oil_7...

Abdullah Bedevinin Zaviyesi harap olmuştur, ancak Sultan ¹Abdullah namı diğeri Ak Doğan ismile yeniden yapılmış bir turbe bulunmaktadır. Bu türbe Eskişehirin yukarı semtinde Karapınar mahallesinde mustatil küçük

Şekil: 1 Eskişehirde Selçuk kitabesi

bir binadır. 'Civarında temel, direk ve saire asarı '.bakiyesi görülmektedir. Bu zaviyenin vazifedarı Edebalı türbedarı Ali Efendidir.

Ahmet Tevhitin göstermiş olduğu vakfiyedeki :malumata göre Selçukiler zamanında han, mescit ve imaret gibi çok eserler mevcutmuş, fakat, bugün cümlesinin yıkılıp yoğrulmuş olduğunu görmekteyiz.

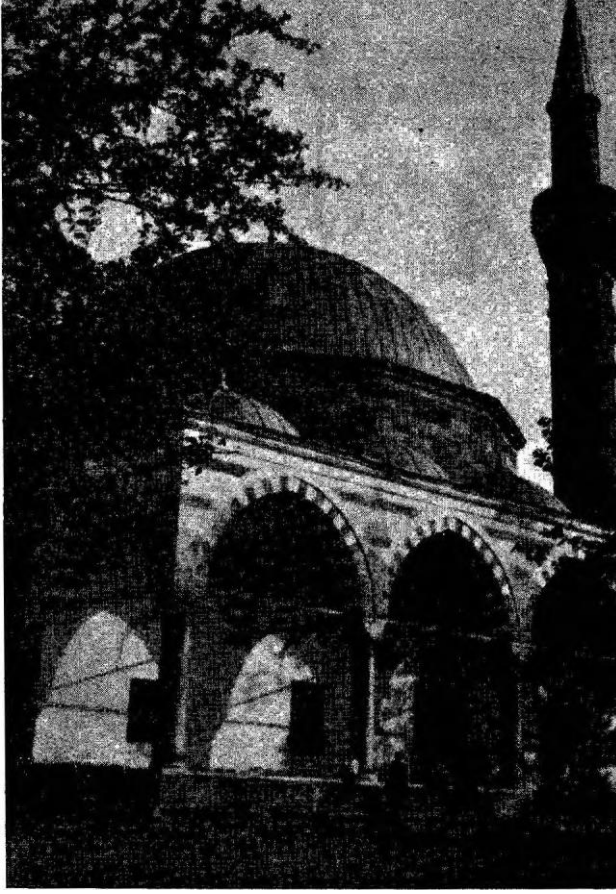
Yıkık minare üzerindeki Selçuk kitabesi (Şekil: 1):

.._..llJ l;,"-ill ul 'y\ 1.;,kUI J.l i Ij ..(J:ll ö):.l.1 oL.../ r:--=)l)l :Ul-r-!
 4rJ u; JI ..,r.1)l ..l:"-4ll ..i..ll..l.._ j"- : .._ti ..I 1.;,l"J. 0)LJI e:W .., J r-><-f i:;:;Jl_.,_1
 tç_., :;... Jj< (:;- l ..ll;l:11 _.,...! j -:l_.,_1 .ül r"b\ j_l J.. ':-')-1_.,_1 ..i:kl

İşbu kitabe iyi muhafaza edilmediği için havanın tesirine maruz kal-

miş ve fotoğrafta görüleceği üzere yazıları silik bir hale gelmiştir. Tarihi kıymeti olan bu kitabenin korunması istenilebilir.

Yukarıya yazdığımız kitabe dört satırdan ibaret olup her satırın arası yan çizgilerle ayrılmıştır. Yazı ve aralarındaki çizgiler kiabarmadır.

Şekil: 2 Eskişehirde Kurşunlu cami

Osmanlı devrine ait kitabe:

Eskişehirin mimari san'at yönünden en güzel ve değerli camii Odunpazarı üstündeki Kurşunlu camidir (Şekil: 2).

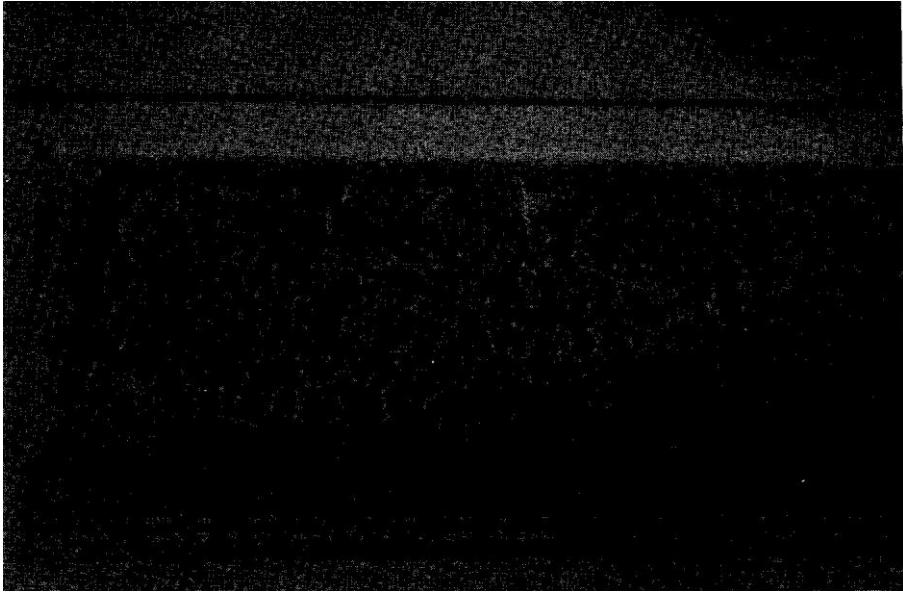
Bu cami eski vezirlerden Çoban Musoafa tarafından yaptırılmıştır. Gebzedeki camiye ve Cisri Mustafa Paşayı yaptıran sahibi hayırdandır. Mustafa Paşa 935 Şabanının sekizinci günü vefat etmiştir [1]. Camiin avlusu içerisindeki eski mevlevi tekkesi, dersaneler, kütüphane ve imarethanelere

[1] Peçevi C. 1, S. 132 ve Tevhitin mektupları.

dair malumat (Eskişehir rehberi) nde bildirileceği için burada uzunca yaz- mağa lüzum görülmemiştir.

Minaresi oldukça yüksek olan bu cami, kurşunla örtülü bir kubbe altındadır. Camiin dış mahfeli «mermer direklerle tutturulmuş kemerlere istinat eden» Üzerleri kurşun serili üç küçük kubbe ile örtülüdür. Kemerler Türk tarzı irumarisindedir. Mermer direklerin ıbaşıklara temas ettiği nokta- ya tunç bilezik geçirilmiş ve aşağıda görüleceği üzere tunçların bir kıs- ınma da oyma yazılar yazılmıştır.

Camiin iç kapısı orta kemerin karşısındadır. Bu kapının yukarısında mermer taşla camiin yapıldığı tarihi ve yaptıranın ismini gösteren bir kitabe vardır (Şekil: 3).

Şekil: 3 Eskişehirde Kurşunlu cami kitabesi

Kapı üzerinde ki kitabe:

..L.)UJ ::J)l .!lt:1-)U'::/1_ ,...o.il il.UA -d_..)J ;,(%)½1,l Ö)uı o-U> ::,J)
 • J. **hi** . o.la- -le.1. rı-l
 ..1. _ (a t-); - ' -7ıı -> o..1.- r.) L!. ja.AA V'::ly .,-.11 "J

Müstatil şekilde taş üzerine mahkuk bulunan kitabe üç satırdan ibaret olup san_rlar iki yan çizgi ile birbirinden ayrılmıştır. Yazı ve çizgiler kabartmadır. Üçüncü satırın sonunda (Min hayrün cedit) camiin yapılış tarihini göstermektedir [1]. Kitabenin yazılışı eski usulü tahrire göre sülüs kırması ve oldukça birbirine giriftir. Kitabenin yüksekte olması fo oğrafının ko-

[J Ebcet hesabına nazaran 921 tutmaktadır.

layca alınmasına mani olmuştur. Maamafih kitabe çok açık olduğu için gözle daha iyi okunabilmiştir. Mermer sütunlara bağlı tunç üzerindeki ya- zılar tarihleri itibarile değerli olmaları lazımgelir.

Sağdan ikinci sütunda:

Sen beni yarebbi kemali hırsla ac edüp namerde muhtaç eyleme

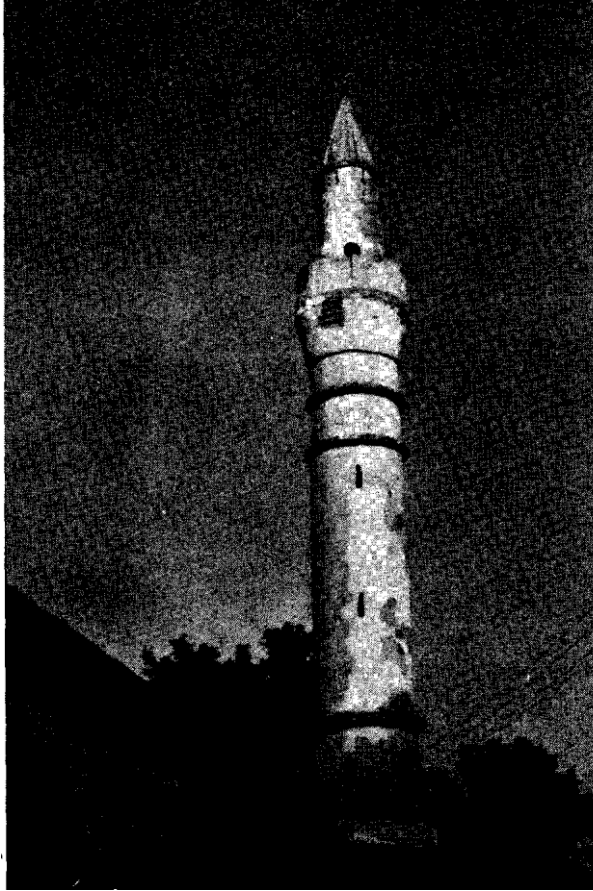
Sene 1012

Derbeder gezdirme

Kün bi faide

Enzel aleyhi maide

Ketebetülfakir Osman Kıasımpaşalı

Şekil: 4 Eskişehirde Ala.ettin camii minaresi

Sağdan üçüncü sütunda:

Bu şehre Mustafa Çavuş ile geldim

Sene - 1013

Çarşı camiinin minaresindeki kitabe:

Hamdu lillah zuhuretti hakkın lutfile ihsanı
 Oluben sıa:hibülhayratlara ilhamı yezdani
 Sebep oldu kamusu bu minarenin vücuduna
 Erişe dari ukbada hulara fazlu rahmani
 Murat eylediler buna kitabet oluna tarih
 Müverrihler dedi tarihi ha feyzi rabbani

Çarşr camiini Yunanlılar yakmıştır. Krsmen harap olan minaresinin kapısı önünde camekanla çevrilmiş tespihçi dükkanı gözüme • ilişti. Bu dük-
 kanda başı sarıklı, hatırımda kaldığına göre «Hoca İsmail» in tes-
 piçilik ' yapmakta olduğunu gördüm. Kitabeyi okumak için kendisinden müsaede
 istedim, ve dükkana girerek yukarda yazılı kitabeyi okudum.

Ahmet Tevhitin 341 tarihli raporunda bu camiin Baltacı Mehmet Ağa
 tarafından yaptmlmış olduğu bildirilmekte ve tarihine de 1159 denilmektedir.

Karapınar mahallesinde Dere camii minaresindeki kitabe:

Dü alem vaktile şadan kamu esha:bı hayratı
 Hususa bu minareye eden az çok inayatı
 Bu bir tenhaca mescitti minare yoğrken zati
 Sene bin ikiyüz yitmiş yedi tarihile cari
 Yapıldı bu minare herkese ilana evkatı

Dere mahalesinde Koyunbaba mezarlığında: Koyunbaba mezarında
 kitabe yoktur. Bu mezarlıkta (1167) tarihli bir mezar taşı vardır. Bu taş
 elhaç Ahmet Efendi ve Hacı Abdullah Efendi kabirleri üzerine hernasılsa
 konmuştur.

Bağdatlı Abdullah
 Ağanın oğlu merhum
 Abbas Ağa ruhuna
 Fatiha
 Sene: 1167

Harman yerinde Şeyh Edebalr türbesi önünde bir mezar taşının yazısı:

Hasan Paşa edüp fenaden rihlet
 Semma ismüho tudı müsemma
 Bilutfu yetürüş ketmü çü tarih
 Hüda ede bakada darü ila
 Ruhiçün Fatiha
 Sene: 1044